

DR. PHD MÓRÉ MARIANN*
A Magyar Mezőgazdaság folyóirat témaszerkezetének vizsgálata
Médiakutatás a tartalomelemzés módszerével

Abstract

Hungary's most important agricultural, output-political weekly journal is the *Hungarian Agriculture* (original title: *Magyar Mezőgazdaság*). The first issue was published in 1946 with the purpose of helping the working peasantry's development. I analyzed the articles between 1956 and 2005. According to the principle of content analysis, I limited the number of articles with consideration. I analyzed the articles about harvesting and gathering. It was altogether 171 articles. In all of the 12 categories, there is a high frequency of the topics of quality and workforce. In the articles dealing with harvesting and gathering, there is a high frequency of terms and ideas about quantity and weather. The *Hungarian Agriculture* considers politics and the life-situation or living standard of the people living on agriculture to be important. But it does not consider issues of scarcity or abundance to be important. The people's personal relationship is also not important, at least according to the analyzed paper.

1. Bevezetés

Magyarország legjelentősebb agrár-termeléspolitikai hetilapja a *Magyar Mezőgazdaság*. Első ízben 1946-ban jelent meg azzal a céllal, hogy a tudomány erejével is segítse a dolgozó parasztság munkáját, fejlődését, a termés megindítását. A folyóirat cikkeit a tartalomelemzés módszerével analizáltam. Jelen vizsgálatomban célom annak megállapítása, hogy a *Magyar Mezőgazdaság* milyen szerepet játszik a mezőgazdaság eredményeire és problémáira adott társadalmi válaszok kialakításában, hogyan választ a különböző események, eredmények, gazdálkodási témakörök között, és ezeket hogyan terjeszti a társadalomban.

2. Elemzés

A kommunikációkutatásban a kommunikáció jellemzőinek (mit hogyan és kinek mondtak valamit) Holsti (1969) alapján, valamint a hatásokkal kapcsolatos (milyen hatása volt a közölteknek) elemzések McQuail (2003) alapján vizsgálata elvégzésének legkorszerűbb eszköze ez a módszer. A tartalomelemzés Berelson és Lazarsfeld (1948) munkásságának köszönhetően már a világháború sok tudományágban meghonosodott, de az első módszertani összegzést George (1959) adta. Ezt a módszert alkalmazhatónak véli az agrárkutatásban Lehota (2001). A tendenciaszerű együttes előfordulásokat keresem, ezért nagy időintervallumot kell vizsgálnom. Elemezem a médiahatás és a politikai viszonyát is, ezért a vizsgálati időszak kezdő évének az MSZMP tömegkommunikációs elvei írott dokumentumainak kezdő évét, 1957-et kell választanom. A Krippendorf (1995) által meghatározott szisztematikus mintavételt alkalmaztam $k = 6$ értékkel, azért az összegzést 1957 és 2005 között végeztem. A tartalomelemzés elvének megfelelően a cikkek számát megfontolással korlátoztam. A vizsgált időszakban az aratással és betakarítással foglalkozó újságcikket elemeztem. Összesen 171 cikk tartalomelemzését végeztem el (1. táblázat).

* Adjunktus – Debreceni Egyetem Gyermeknevelési és Felnőttképzési Kar.

1. táblázat. Cikkék száma a Magyar Mezőgazdaságban

	1957	1963	1969	1975	1981	1987	1993	1999	2005	Σ
Cikkék száma	15	23	24	36	7	33	3	11	19	171

Forrás: saját vizsgálat

1957-ben 15 cikk foglalkozott aratással vagy betakarítással a Magyar Mezőgazdaságban. A viszonylag kevés közlés magyarozatát az adja, hogy a lap ekkor még csak kéthetenként jelent meg. 1963-tól 1975-ig folyamatosan emelkedik a közlések száma, az aratás és betakarítás különös jelentőséggel bírt a termelészövetkezeti mozgalomban. A gépesítés fontosságának hangsúlyozása, az ezzel együtt járó előnyök kiemelése, ill. a termelési propaganda magas közlésszámot eredményezett. Az 1981-es alacsony cikkszám részben azzal magyarázható, hogy megváltozott az újság szerkesztése. Nagy számban és terjedelemben jelentek meg reklámok (elsősorban gyomirtó szerekről) és színes, egész oldalas PR cikkek, mialatt a lapterjedelem változatlan maradt. Az újság minden héten egy teljes oldalt szentelt egy politikussal, ill. tsz-vezetővel készült interjúnak. 1993-ban a hetilap 5 címlapján is megjelenik aratással kapcsolatos tetszetős kép, de a belső tartalom nem követi ezt, csupán 3 cikk foglalkozik a témával. A lap szerkesztésében már a pénzügyekkel kapcsolatos cikkek dominálnak: külön rovat foglalkozik a pénzhiánnyal, a kárpótlással, a hitelfelvétel lehetőségével, a tőzsdei eseményekkel. Az újság valódi szaklappá alakul, azokat a témákat tartja napirenden, ami a termelők számára hasznos információ: segíti a gazdálkodást, a tájékozódást, kitekintést nyújt arra is, hogyan boldogulnak a gazdák külföldön. 1999-ben az Európai Unióval foglalkozó témakörök dominálnak. A lap közel fele hirdetés, érezhető a kiadás anyagi problémája, a bevételi kényszer. 2005-ben az Európai Unió csatlakozás következményeinek elemzése, az alkalmazkodás a kiemelt téma. A tartalomelemzéses vizsgálat alapeleme a kategóriarendszerek létezése, melynek legáltalánosabb formái a kategóriaszótárak és kategóriakatalógusok, amelyek azt határozzák meg, hogy az egyes szavak milyen magasabb fogalmi csoportba sorolhatók. Mezőgazdasági tartalmakra vonatkozó kategóriarendszer nem létezik, ezért önálló szótárat kellett alkotnom, amelyek gyakoriságát a 2. táblázat mutatja be.

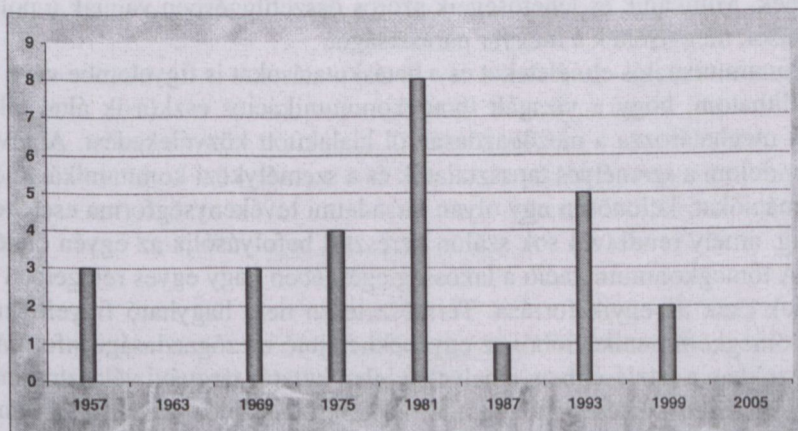
2. táblázat. A Magyar Mezőgazdaságban vizsgált tartalmak gyakorisága 1957–2005 között

	1957	1963	1969	1975	1981	1987	1993	1999	2005	Σ
Mennyiség	13	10	15	7	14	17	5	17	24	13
Minőség	16	25	33	26	14	23	10	16	17	24
Gazdaságosság	17	1	5	8	10	17	19	5	11	8
Munkaerő	32	40	20	22	18	13	10	6	5	21
Időjárás	7	5	10	16	24	9	10	20	19	13
Pozitív élethelyzet	0	14	3	1	0	6	0	6	7	5
Negatív élethelyzet	0	1	3	7	4	3	14	19	10	6
Politika	4	1	2	7	6	2	14	7	5	4
Tudomány	3	0	3	4	8	1	5	2	0	2
Emberek	0	0	1	0	0	1	0	2	0	1
Bőség	7	0	4	1	0	3	0	2	0	2
Hiány	1	3	2	2	2	3	14	0	1	2
Σ	100	100	100	100	100	100	100	100	100	100

Forrás: saját vizsgálat

A mezőgazdaság vonatkozásában a vizsgált időszakban jellemző, hogy a Magyar Mezőgazdaság figyelmének előterében a minőséggel, munkaerővel, időjárással és mennyiséggel kapcsolatos elemek állnak. A magas gyakoriságból arra következtethetünk, hogy a mezőgazdaságban a termés mennyisége, s az ebben szerepet játszó időjárás és természeti tényezők különösen fontos elemek. A termés mennyiségének hangsúlyozása összefüggésben van azzal, hogy 1963 után a búza a kukorica és a cukorrépa termésátlaga olyan mértékben emelkedett, amelyre a megelőző több mint ötven évben nem volt példa.

A közlésekben a minőség kiemelt jelentősége mögött csak részben áll a termés minősége, az ebbe a kategóriába sorolt géppark fejlődése és állapota fontos szerepet játszik a gyakoriság magas értékében. A mennyiség és a minőség kérdéskörének napirenden tartása nemegyszer propagandisztikus irányultságú, elsősorban a termelési sikerekre és a mennyiségi növekedésre kívánták ráirányítani a figyelmet. Kevés figyelmet szentel a lap az emberek személyes viszonyait tükröző tartalmaknak, amelyben szerepet játszik az is, hogy a Magyar Mezőgazdaság olyan szaklapnak tekinthető, amelynek szerkesztési elveiben feltétlenül szerepel a termelésből következő személyes viszonyok (árullátás, árukínálat, fogyasztói árak) közlése. Összességében kevés a hiánnyal és bőséggel kapcsolatos tartalom, de az évenkénti elemzés sokat elárul a kor gazdasági és politikai viszonyairól. Figyelemre méltó, hogy a gazdaságosságra, hatékonyságra utaló tartalmak háttérbe szorulnak a mennyiségi és minőségi tartalmak közléséhez képest. Az ebbe a kategóriába tartozó tartalmak közül elsősorban a kártevők elleni védekezés, a termelési szerkezet és a fajtaválaszték témák szerepelnek. Az olajárrobbanás utáni években a gazdaságosság fogalma az üzemanyaggal való takarékosággal kapcsolódik össze. A mezőgazdaságból élők élethelyzetére utaló tartalmak közül inkább a negatív elemeket közli a lap, mint a pozitívakat, de a további bontás lehetőséget ad arra, hogy a mezőgazdaságból élők életviszonyait feltárjuk. A teljes időszakot tekintve a tudomány és a politika gyakorisága alacsony. A tudomány eredményeinek a mezőgazdasági termelésbe való beépülése az aratás és betakarítás kapcsán alacsony gyakoriságot mutat, elsősorban a kutatóintézetek fajtakutatásához kapcsolódik. Az évenkénti elemzés a politika esetében jól tükrözi a kor elvárásait és az újságírói lehetőségeket. Jelen elemzésemben külön kiemelem a mezőgazdaság és a tudomány kapcsolatára utaló tartalmak összefüggését, amellyel azt akarom feltárni, hogy a tudomány fogalmai milyen mértékben és mikor kapcsolódnak a mezőgazdaság fogalmaihoz, napirendi kérdéssé válhat-e a tudás és a tudomány a mezőgazdasággal kapcsolatban egy szaklap esetében.

1. ábra. A tudomány fogalmával összefüggésbe hozható tartalmak gyakorisága
(Forrás: saját vizsgálat)

A legmagasabb előfordulás a közléseknek csupán 8%-ában jelenik meg. A tartalmak a vizsgált időszak első évében részben a „szovjet tudós elvtársak” termelési tanácsaihoz, majd a kutatóintézetek fajtakisérleteinek eredményeihez kötődnek. 1975-től megjelennek a tudomány és a gyakorlat összefüggéseit bemutató írások, majd egyre gyakrabban szerepelnek laboratóriumi kutatásokra utaló cikkek, illetve az aratás helyszíni laboratóriumi vizsgálatára kifejlesztett mozgólaboratóriumokat bemutató közlések. A tudomány fogalomkörét a *Magyar Mezőgazdaság szerkesztősége* az összes elemzett közléshez képest csak kevéssé tartja napirenden, 1963-ban és 2005-ben az aratással és betakarítással összefüggésben nem talált említésre méltó tudományos eredményt a szaklap. A hatáselemleteket vizsgálati eredményeimmel összevetve a folyóirat írásai által az olvasókban keltett benyomás szerint: a mezőgazdaságból élők a vizsgált időszak egészében inkább rosszabbul éltek, mint jól, gyakran küszködtek nehézségekkel. Nehéz fizikai munkát végeznek, amely nem mindig térül meg a termények eladásából. Megélhetésükre hatással van az időjárás, a politika. Gazdálkodásukra csak lassan hatnak a tudomány eredményei. A tartalomelemzés elmélete szerint jelentőséggel bír valamely kategória hiánya is. A tudomány kategóriájának ilyen alacsony gyakorisága azt az érzetet kelti az olvasókban, hogy a tudományos eredmények, a kutatások nem játszanak kiemelkedő szerepet a mezőgazdaságban. A kutatóintézetek a sajtó útján nem képesek eljuttatni eredményeiket a polgárokhoz, s ezzel nem képesek igazolni a társadalom számára fontos, hasznos tevékenységüket.

3. Összefoglalás

A Magyar Mezőgazdaság folyóirat az 1957 és 2005 között a vizsgált években összesen 171 aratással és betakarítással foglalkozó újságcikket közölt. A közlésekben a minőséggel, mennyiséggel, időjárással, munkaerővel kapcsolatos fogalmak kapták a legnagyobb hangsúlyt. A mennyiségi és minőségi kategóriák a vizsgált időszak első részében összefüggésben vannak a propagandisztikus elvárásokkal. A munkaerővel kapcsolatos fogalmakban nagy számban jelennek meg a szakértelemmel kapcsolatos kérdések, s a Magyar Mezőgazdaság szaklap jellegétől eltérően nagy jelentőséget tulajdonított a parasztok jövedelmi és ellátási viszonyai bemutatásának is. A vizsgált időszak minden évében több negatív, mint pozitív tartalmat közöl a lap, a mezőgazdaságból élők élethelyzetét inkább rossz, mint jó színben tünteti fel. A lap által fenntartott témaszerkezet szerint a mezőgazdaságból élők nehéz körülmények között dolgoznak, gondokkal küzdenek, kiszolgáltatottak, tökehiányban szenvednek. Munkájuk és lehetőségeik szoros összefüggésben vannak a politikával, a szerkezetváltások megviselték a magyar parasztságot.

A tömegkommunikációs elméleteket és a hatáskutatásokat is figyelembe véve természetesen nem állíthatom, hogy a vizsgált tömegkommunikációs eszközök által alkotott kép egyértelműen meghatározza a mezőgazdaságról kialakított közvélekedést. Alapvető jelentőségűnek gondolom a személyes tapasztalatok és a személyközi kommunikáció csatornáin áramló információkat, különösen egy olyan társadalmi tevékenységforma esetében, mint a mezőgazdaság, amely rendkívül sok szálon keresztül befolyásolja az egyén életét, személyes világát. A tömegkommunikáció a lakosság egészében vagy egyes rétegeiben fellelhető véleményeknek csak az egyik forrása. Természetesen nem hagyható figyelmen kívül az sem, hogy a tömegkommunikációból az egyénekhez jutó mezőgazdasági információk nem merülnek ki azokban a közlésekben, amelyeket jelen kutatás tárgyául választottam.

Az általam elemzett közlések mellett a tömegkommunikációs üzenetfolyam más területeiről is levonható következtetés a mezőgazdaságra vonatkozóan. Vizsgálatom nem is célzott meg többet, mint 171 mezőgazdasági témájú újságcikkből egy tendencia felvázolását.

Irodalomjegyzék

- George A. L.* (1959): *Propaganda Analysis: A Study of Interferences Made from Nazi Propaganda in World War II.* Evanston, IL: Row, Peterson.
- Berelson, B. & Lazarsfeld* (1948): *The Analysis of Communication Content.* Chicago & New York: University of Chicago & Columbia University.
- Berelson, B.* (1952): *Content Analysis in Communications Research.* New York: Free Press. 18. p.
- Estók, J.–Fehér, Gy.–Gunst, P.–Varga, Zs.* (2005): *Agrárvilág Magyarországon 1848–2004.* Argumentum Kiadó/Magyar Mezőgazdasági Múzeum, Budapest. 322. p.
- Krippendorf, K.* (1995): *A tartalomelemzés módszertanának alapjai.* Balassi, Budapest.
- Leftwich, C. J.* (1984): *The Black Book of Polosh Censorship,* New York, Vintage Books.
- Lehota, J.* (2001): *Marketingkutató az agrárgazdaságban.* Mezőgazda, Budapest.
- Holsti, O. R.* (1962): *The belief system and national images: John Foster Dulles and the Soviet Union.* Stanford University.
- Mcquail, D.* (2003): *A tömegkommunikáció elmélete.* Osiris, Budapest. 266. p.